

Mlajši od teh, Lykurg, attiški govornik, pravi: Homer je bil našim očetom tako plemenit pesnik, da so določili, njegove pesmi in samo njegove naj se vsakih pet let pojejo pri »Panathenejah«. In po pravici, kajti postave, ker so kratke,

ne morejo poučevati, le določujejo, kaj se smé in ne smé; pesniki pa, ki posnemajoč kažejo človeško življenje, izbirajo najplemenitejša dela in sè svojo besedo in svojim opisom odločujoč vplivajo na srce človekovo. (Konec.)

Adolfo Veber-Tkalčević.

(Črtice. Sestavil Stj. Zagorac).

Genij hrvatskega naroda plače v globoki žalosti nad še svežim grobom enega izmed prvih svojih sinov, enega izmed največjih prosvetiteljev in dobrotnikov svojih. Ta tuga bratskega nam naroda hrvatskega je opravičena, ker je izguba, katero mora pretrpeti po ukrepu božje previdnosti, nenadomestljiva.

Adolfo Veber je bil mož, kakoršni se rodijo redko v enem stoletju; bil je učen in delaven, bogoljuben in udan za vso dušo domovini in svojemu narodu, — narodu, za katerega bi bil dal kri in življenje, katerega je ljubil nad vse in za katerega povzdigo in prosveto je mislil in delal do zadnjega trenutka svojega — hrvatski književnosti prerano odvzetega — življenja.

Že danes, ko še ni ozelenel grob umrlega učenjaka-duhovnika, dostojno oceniti velike zasluge njegove in pokazati, kaj je bil on hrvatski prosveti, to je nemogoče. Zgodovina narodne prosvete hrvatske mu bode prisodila brez obotavljanja in mu podelila dostojno mesto, mesto med prvimi in najzaslužnejšimi sinovi naroda. Dela so, ki bodo zanj govorila — dela Adolfa Veberja so stalne vrednosti, katerih ne bode mogla niti bodočnost zmanjšati. Malo je pisateljev, ki bi bili tako plodni, kakor je bil

Veber. Delal je malone na vsakem polju hrvatskega napredka in na vsakem je pustil neprecenljive plodove svoje učenosti. Veber je bil učen, kakor malo kdo.

Veber je dober leposlovec in modroslovec, znamenit jezikoslovec in učitelj, priden duhovnik-bridigar in češčen rodoljub. Zbog te mnogostranosti ni mogoče še sedaj vestno in popolnoma oceniti ga, marveč bodem samo važnejše in odličnejše momente iz njegovega življenja in delovanja nabral, da se vidi, kdo je bil Adolfo Veber, tembolj pa želim to storiti, ker se redko kdaj danes dobé taki moške, ki bi vse svoje življenje in vso svojo duševno sposobnost posvetili prosveti in občenemu napredku. Veber je deloval neumorno, točno, navdušeno. Z neumorno marljivostjo nabral si je Veber prebogatega znanja, a od narave je bil bistrega uma; ker je imel dober ukus, umel si je pridobiti v hrvatskem narodu glas izvrstnega kritika in nenavadno obdarovanega pisatelja.

Pri vsaki stvari je njegova beseda mnogo vplivala, a često tudi odločevala.

Adolfo Veber je bil mož redkih naravnih sposobnostij. Rojen na lepem obrežju hrvatskega sinjega morja, v blagem podnebjju toplega juga, pod jasnim nebom, s katerim se ponasajo Primorci in Italijani, bil je že od narave nadarjen

z nekim lahkim razumom in bistro razsodnostjo, s katero se je že v mladosti odlikoval med součenci. Prirojena mu lahkota in ognjevitost, s katero se mu je pretakala kri po žilah, provzročevala je, da je bil ognjen in navdušen za vse, kar je vzvišeno in plemenito, a kar ga je povzdigovalo nad druge, bilo je, da vsega tega ognja ni izgubil ni tedaj, ko se je od vseh strani vsipala nanj nevolja, ko mu je bilo trpeti za svoje prepričanje: v dneh grenkobe in tuge, v dneh izkušnje in trpljenja ostal je vedno zvest svojim načelom.

Veber je bil neustrašen borilec za pravico in resnico. Bil je priden duhovnik najvišjega Boga, kateremu je iz življenjem i deli verno služil in nikdar ni pozabil, kaj in kako mu je kot takemu delati. Ona večna načela, načela resnice in pravice, katera so povzdignena iz nižine priprostosti in enostavnosti do nebeške jasnosti, do katerih ne vodijo ljudske strasti, — širil je s prižnice neustrašeno in je vsajal svojemu narodu v srce vedoč, da je sreča, da je rešenje in blagostanje narodovo le tako dolgo zavarovano, dokler se spoštujejo svete in vzvišene resnice nebeškega učitelja. Pa ne samo v cerkvi, ne samo v zasebnem življenju, ne samo kot duhovnik in učitelj, temveč tudi kot pisatelj in učenjak v znanosti je vedno služil resnici in vzvišenim idealnim namenom.

Ljubezen za sveto vero in detinska ljubezen za domovino prepletata liki zlate niti vsa njegova dela. Prva mu je bila vera in iz nje je on zajemal ono jakost, ono stanovitnost, s katero je v vseh neizgodah, katere mu je bilo pretrpeti, obdržal čisto in neoskrunjeno ljubezen do domovine. Prava vera v Boga in čista, nesebična ljubezen do domovine lahko delata skoro čudeže, ako se družita v edinstveno zvezo. O tem imamo

tudi v zgodovini vzgledov. More-li biti prava ljubezen brez vere? — Nikakor ne! Vse one besede nekaterih rodoljubov, v katerih ni žive vere, niso nič drugega nego prazno zvonjenje brez vsake vrednosti, nič drugega nego prazna beseda brez pravega pomena, puhlo hvallisanje brez istinitih del.

Ljubezen do domovine, požrtvovalnost in rodoljubje more imeti temelj le v veri. Kdor pravi, da ljubi domovino, a ne spoštuje, ne brani vere, marveč jo prezira, naravnost laže. Odvzemi narodu vero, pa si ga oropal vsega, kar mu je za obstanek potrebno, oropal si ga nade v srečo in bodočnost njegovo, naredil si ga nesrečnega, napravil si, da je pripraven jutri pokončati ono, kar mu je bilo danes sveto in vzvišeno. Z zgodovino v roki mogli bi dokazati, da vsak narod kot narod dobiva plačilo ali kazen po previdnosti že na svetu. Napenjanje in skrb nekaterih rodoljubov za napredek naroda izvira često iz najgnjusnejše sebičnosti. Potrebno je tedaj tem bolj, da se duhovniki trudijo v narodu vzdržati čisto ljubezen do Boga in vere, in nikdar ne bode manjkalo rodoljubja in požrtvovalnosti, sreče in zadovoljnosti, ker bode Bog blagoslovil njihov trud. Posebno se pa kaže ta potreba dandanes, ko vlada med omikanimi stanovi racijonalizem in naturalizem, opirajoč se na napredek prirodnih nauk. Enako hoče tudi slovetstvo, ki izhaja iz takih nazorov, škodovati veri in jo iztrgati iz srca narodovega, narod sam pa zapeljati in vreči v blodnje uma in srca.

Radi tega je naša žalost dvojna, ko je padel iz vrste odličnih borilcev za vzvišene namene neustrašen vojniki, kakoršen je bil Adolfo Veber. Že ob zgodnji svoji mladosti je bil delaven kakor skromna bučelica, nabral je obilno blaga, katero je zapustil hvaležnemu potomstvu. Spo-

menik, ki si ga je postavil s svojimi deli, trdnější je od mramorja, stalnější od železa. Malo imamo pisateljev, ki bi umeli tako živo in zanimivo pisati, tako navdušeno govoriti, tako mirno in trezno soditi, a poleg tega tako obsežno in mnogostransko razširjati svoje delovanje, kakor Veber. Veber je posvetil celo svoje življenje hrvatski književnosti. Hrvatskega jezika je bil vešč, kakor malo-kdo, on ga je pričel prvi preiskovati, obdelovati, gladiti in lepšati.

On je prvi priredil hrvatska be-rila in slovnice kot bivši profesor. — In kak stilist (veščak v slogu) je bil Veber! Prijetno je čitati njegova dela. Slog mu je krasen in bujen — rekel bi eleganten, sem pa tje prav go-vornišk, misli lepe in izbrane, sem pa tje visoke in globokoumne — posebno v kritikah, studijah in modroslovnih raz-pravah. On je prvi pričel sestavljati umetne zakone za hrvatsko prozodijo — in zato ga imenujemo tudi očeta hrvatske metrike.

Na glasu je bil tudi kot pripove-dovalec in potopisec, v kateri stroki je zapustil krasnih spomenikov: v tej stroki, katero je pričel on prvi gojiti, bil je pravi mojster. Učenje in bavljenje s staroklasično književnostjo mu je bila najljubša zabava. Njegovi prevodi rimskih klasikov (izdani od »Matice hrvatske«) so vzorni in še dolgo bodo ostali za vzor dobrih prevodov; ti pre-vodi so dovršeni v vsakem oziru. Mo-derno evropsko literaturo je poznal Veber jako dobro ter je presadil mnogo dobrih modernih cvetov na domači hrvatski vrt. In kako bi je ne bil poznal, ko je dobro znal devet modernih jezikov, od katerih je osem dovršeno govoril in pisal, in sicer te: hrvatski, sloven-ski, česki, poljski, nemški, laški, fran-coski in madjarski, a v španskem je

čital in iz njega prevajal. Nekatere pre-vode bomo pozneje omenili. Pre-vodi njegovi dokazujejo, da je dobro poznal slovstvo onega naroda, od koder je prevajal, ker je umel izbrati najiz-vrstnejše proizvode.

Po tem splošnem pregledu njegovega pomena ozrmo se na njegovo življenje.

Adolfo Veber se je rodil v hrvatskem primorju, v Ba k r u 11. maja l. 1825. Ro-ditelja sta mu bila katoliška in bogoljubna. Oče se je zval Josip Veber, doma iz Znojma na Moravskem, a mati Kri-stina, rojena pl. Marodjini, Itali-janka. Dokončavši ljudsko šolo v rodnem mestu, šel je na hrvatsko gimnazijo v Reko in potem, ko je dovršil ondi z izvrstnim uspehom šest razredov, odšel je po nagovarjanju zagrebskega vladike — tedaj še kanonika Ivana Kralja, v zagrebsko semenišče na licej, kjer je dokončal kot klerik 7. in 8. razred ali tako zvano filozofijo. Tega vrlega moža se je tudi pozneje z veliko hvaležnostjo spominjal in mu posvetil svoje prvo bogoslovno delo (Korizmene propovjedi, 1875 v Zagrebu). Ker je bil odličen dijak, poslal ga je koncem osmega raz-reda po tedanjem običaju višji pastir v osrednje semenišče v Pešto, kjer je do-vršil bogoslovje.

Duh hrvatski, ki je gorel v njegovih prsih od najzgodnejše mladosti pa skozi celo gimnazijo, vsplamtel in dvignil se je sedaj še bolj, in napolnjeval s po-nosom prsi nadepolnega mladeniča-kle-rika. A že v zgodnji mladosti je bilo njegovo hrvatsko mišljenje, katero si je v šolah pridobil, zadelo ob mnoge zapreke, ker ga je z ene strani ovirala nemščina njegovega očeta, a z druge zopet ga vabila bujna italijansčina lastne matere in mnogih prebivalcev v primorju. Znal je oba ta jezika čisto dobro, a vendar se ni niti za las odtujil svojemu

rodu. Hrvatska beseda mu je bila vedno najljubša. Leta 1846 se vrne nadepolni mladenič v Zagreb, dokončavši bogoslovske študije, in tedanji vladika Haulik ga imenuje kancelista svoje stolice — katero službo je opravljal eno leto, ker je bil premlad, da bi bil posvečen. Posvetil ga je v duhovnika l. 1847 vladika Šrot.

Precej nastopno leto 1848 je bil nameščen kot vojaški duhovnik pri poljskem polku Koudelka. Tu se mu je ponudila prilika, da spozna bogate zakladnice poljske književnosti, in tu se prične res z veseljem pečati s poljsko književnostjo, iz katere je preložil marsikatero dragoceno delo na hrvatski jezik. A tega veselja ni užival dolgo, ker že 1. septembra istega leta je bil poslan zaradi raznih neprilik, katere so mu bile napravljene, na Dubovac poleg Karlovca za kapelana.

Kakor se je bavil za časa svojega bivanja v Pešti mnogo s knjigo, tako se je udal sedaj kot kapelan popolnoma književnemu delovanju. Pisal je pripovedke, potopise, članke za razne liste in prevajal iz drugih književnostij. — Čez leto in dva meseca kapelanovanja posveti se — na poziv ravnatelja zagrebske gimnazije Gjüre Novosela — učiteljski službi in postane že l. 1849 suplent na isti gimnaziji. Da bi mogel dostojno opravljati svojo službo, hotel je izpopolniti svoje znanje in odšel l. 1851 o veliki noči na Dunaj na vseučilišče, kjer je poslušal slovansko in latinsko filologijo in mimogredé tudi klasično zgodovino grško in rimsko. Marljiv in priden, kakor je bil, poleg tega vnet s celo dušo za svojo novo službo, dokonča kmalu svoje študije in napravi že l. 1852 predpisane izpite iz latinskega in hrvatskega jezika, ter postane v maju istega leta pravi učitelj na zagrebski gimnaziji.

Ni se še ogrel prav v novi službi, ko že nastopi huda poskušnja.

Nastopili so namreč žalostni dnevi Bachovega absolutizma in dunajskega germanizovanja. V tej kritični dōbi je bil ravnatelj zagrebske gimnazije neki Josip Premru, mož protiven vsemu, kar je hrvatsko, trudeč se odtujiti mladino jeziku in mišljenju hrvatskemu. O onih dneh bi se dalo mnogo žalostnega pripovedovati.

Nasproti temu hudemu in nevarnemu delovanju se podá srčno in vneto v boj goreči Hrvat Adolfo Veber, ne hoteč zatajiti svojega hrvatskega mišljenja navzlic vsem zaprekam, ki so se mu na pot postavile. S profesorjema Antonom Mažuranićem in Bradasko užigal je z navdušenostjo mlada hrvatska srca in vnel učence za hrvatski jezik, — pa tudi za klasično slovstvo, ker prav to ima bogate zaklade omike, zlasti pa uči ljubiti domovino in delati za njen razvoj, za njeno slavo. Celih sedem let je trajala ta borba za življenje hrvatskega jezika, v kateri dōbi je Veber mnogo žrtvoval na oltarju domovine in použil marsikako grenkobo, — dokler nena doma — kakor čez noč — ne zmanjka leta 1860 Premruva iz Zagreba. — Hrvatska se prerodi in dobivši ustavno svobodo, prične prosto dihati.

Svoboda! Svoboda! odmevalo je iz tisoč grl, in narod hrvatski se je pričel v drugič vzbujati v novo življenje, pričel premagovati ono pogubno spanje, v katero so ga hoteli zazibati nekateri dunajski klečeplazci. Res pravo spanje je spal hrvatski narod po prvi probujeni ilirski dōbi, dokler ga ni vzdramilo solnce novega življenja.

Sedaj v tej najlepši dōbi, rekel bi, v mladostni dōbi našega naroda, popnè se na veliko radost vse mladine na ravnateljsko stolico njen ljubimec Adolfo

Veber. Že v tej dōbi je slovel Adolfo Veber kot izvrsten hrvatski književnik, kajti že so bila dosti dobro znana njegova književna dela, katera je bil izdal pod psevdonimom — Tkalčević. Temu imenu je ostal tudi nadalje zvest in je samo pod tem imenom dobro znan v hrvatskem slovstvu, ker malone vsa njegova dela nosijo to ime. — V tej dōbi probujenja hrvatske narodne zavesti ni mogel niti Veber mirovati, temveč navdušeno podá se na politično polje, na katerem je deloval v javnosti celih pet let kot narodni zastopnik na

saboru hrvatskem in to od l. 1861 do 1866, zastopajoč okraj čabarski. Delal je pa proti zedinjenju z Madjari, a za zedinjenje z Bečem pod istimi pogoji, pod katerimi je delal vladika Strossmayer za zvezo s Pešto. Nismo politiki in tudi ne ljubimo političnih nezrelih sodeb, vendar ne moremo si kaj, da ne bi v tem oziru izrazili svojega somišljenja z Veberjem. Iz te dōbe imamo več njegovih vnetih političnih govorov, katere je v zbornici govoril, — koji bodo izdani v »zbranih delih Adolfa Veberja.«

(Dalje.)

Zgodovina „Sbora duhovne mladeži zagrebačke“.

(Spisal — è.)

»Samo sloge duh jedini
Bude naša obća dika,
Angjeo mira medju sini
Jedne majke i jezika.«
Pavao Stoos.

»In necessariis unitas,
in dubiis libertas, in om-
nibus charitas.«
Sv. Avguštin.

V početku devetnajstega veka se je združilo mnogo učenih in preslavnih mož, kakor n. pr. Dobrovsky, Šafarik, I. Kollár in drugi, kateri so počeli buditi národe slovanske na složno delo, da se uprejo uničujoči sili največjih sovražnikov vsega slovanstva, Nemcev in Madjarov. Njih ideje se je poprijel tudi dr. Ljudevit Gaj, kateri je združil vse južne Slovane, zbirajoče se pod njegovo zastavo, kakor piščeta pod kokljo. Narod se je počel zavedati, utemeljila so se književna društva in čitalnice. In ko so zagledale beli svet »Ilirske novine« in »Danica ilirska«, razlegalo se je po vseh krajih imé ilirsko, prepevale se rodoljubne pesmi, povsod je donelo le eno geslo: »Sloga med brati!«

Tudi zidovje zagrebskega semenišča je predrl glas Gajev. Sreca mladeničev, posvetivših se duhovskemu stanu, počela so hitreje bití, duha jim je napolnila zavest, da so tudi oni sinovi silne matere Slave, kateri morajo odmeniti svoje slabe sile, kolikor jim bode dopuščalo delovanje v vinogradu Gospodovem. Med kleriki se je posebno odlikoval Jakob Petek, bogoslovec tretjega leta. Petek je imel v Pešti prijatelja, bogoslovca Štefana Mlinarića, kateri je osebno poznaval Šafarika in Kollárja. Dopisovaje si med seboj, zamislila sta veliko idejo, da bi se v zagrebskem semenišču utemeljilo književno društvo. O počitnicah l. 1836 sta se pogovorila še osebno o tej stvari, sestavila osnovo

Adolfo Veber-Tkalčević.

(Črtice. Sestavil Stj. Zagorac).

(Dalje.)

ko je Veber pozneje videl, da je krenila politika celó v drugo mer, kakor bi jo on želel in zagovarjal, in ko je bil priča one nepoštenosti in krivice, ki je bila plačilo hrvatske nedolžnosti in miroljubnosti, umaknil se je z javnega političnega bojišča v zatišje, in tu posveti kot učitelj in pisatelj vse svoje sile moralnemu in duševnemu napredku svojega naroda. Isto tako se je ogibal tudi proti koncu svojega življenja politiki in dasi je mogel, ni hotel vplivati nikakor na javno politiko ter ni stopil na nobeno politično stran. A zato ne smemo misliti, da se je njegovo srce ohladilo in nehalo biti za milo domovino — ne, on je, kakor vedno, tako i sedaj skrbno gledal v bodočnost tožne domovine in čestokrat je bil žalosten zaradi še nesrečne osode; a v svojih spisih je znal tudi tedaj glasno klicati mladini hrvatski, naj si vcepi globoko v srce ljubezen do domovine in naroda, in naj ne neha misliti o njegovem izboljšanju in napredku.

Veber ni ostal dolgo ravnatelj. Njegovim sovražnikom ni bilo prav, da bi bil tako umen mož, tako odločen branitelj hrvatskih pravic, Hrvat z dušo in telesom in prepričanjem, na krmilu vzgojevanja mladeži. Zato je bil l. 1867 za vlade barona Rauch-a brez zadostnih razlogov odpuščen iz ravnateljske službe. Ali isti privrženci tedanje vlade so bili vznemirjeni, zakaj je odpuščen iz službe mož, kateremu ni bilo enakega. Da bi ga zaradi tega nekoliko odškodovali, prideliili so ga hrvatski vladi kot perovodjo s profesorsko plačo. Ne dolgo za tem je bil imenovan po pripo-

ročanju Dragotina Pogledića, tedaj načelnika (?) v oddelku za pouk, vladnim tajnikom pri odseku za ljudske šole. To službo je opravljaj točno in vestno do l. 1870, katerega leta je bil imenovan zagrebškim kanonikom. Tudi sedaj ga je bilo treba na vseh straneh, in najprej postane — znan kot dober odgojitelj in učitelj — ravnatelj nadbiskupskega semenišča in obenem tudi biskupski nadzornik ljudskih šol, a še prej vodja plemiškega konvikta. Kot rektor semeniški je zapustil najlepše spomine v srcih duhovske mladeži ter je pripomogel z marsikako dobro reformo mnogo k zadovoljnosti sebi izročenih gojencev.

Po smrti tedanjega senjskega vladike (ne spominjam se njegovega imena) leta 1876 ponudi tačasni ban Ivan Mažuranić, ki je Veberja poznal kot velezaslužnega moža in razun tega kot veščega tamošnjega jezika, njemu izpraznjeno vladikovino. A on, ker se je bil deloma odločil posvetiti vse svoje moči hrvatski književnosti, deloma, ker ni ugajalo senjsko podnebje njegovemu zdravju, — zahvalil se je za ponujeno čast. Od tedaj do svoje smrti je ostal Veber pri prvostolnem kapitelju, kjer ga je tudi zatopljenega v književno delovanje našla smrt v 65. letu njegovega velezaslužnega življenja po leto dnij dolgi bolezni dné 6. avgusta ob 9. uri zvečer 1889. leta.

Veber je bil vzgled marljivosti in gorečnosti za učenje. Že v dijaških letih, a še bolj za časa kapelanovanja, vzbudila se je v mladem Veberju želja, da se posveti učenosti. Bil je tudi kasneje vedno vedoželjen, — nikdar mu ni bilo

dosti znanja; čital je in se mnogo učil vse do zadnjega časa, dokler ga niso zapustile moči. Skoro že v starosti se je pričel učiti španjskega jezika in proučevati španjsko književnost.

Ko stopi Adolfo Veber na književno bojišče navdušen za prosvetni napredek naroda hrvatskega, uvidi takoj, kako je polje hrvatske književnosti še na vseh straneh pusto in neobdelano. Zato sklene kaj več pripomoči, da se povzdigne knjiga hrvatska.

Ker je bil že tedaj vsestransko omikan in ker je našel mnogo potreb, skušal je obdelovati več strôk. Od todi si imamo razlagati plodnost in mnogovrstnost njegovega delovanja. Pa v onem času niti ni moglo biti drugače. Slovstvo še ni bilo tedaj razdeljeno v stroke, kakor dandanes, da si izbere vsak svojo stroko, ampak trebalo je delovati vsestransko. Časnikar je bil h krati novelist, mnogokrat tudi pesnik in kritik, celo zgodovinar in starinoslovec. Tak mentor živi še dandanes v osebi Bogoslava Šuleka, kakor je bil tudi pokojni Kukuljević pesnik, dramatik, pripovedovalec, znamenit zgodovinar in cenjen starinoslovec itd.

Svoje navdušenje je Veber zajemal iz prijateljskega občevanja, v katerem je živel z vrlimi prvaki ilirske dobe, kakor so bili slavni Preradović, Trnski, Kurelac, Kukuljević, a tudi z drugimi književniki

one in pozneje dobe je bil vedno v lepem soglasju. Avgust Šenoa mu je bil učenec, a Veber ga je že tedaj ljubil nad vse druge.

Veber je zelo rad potoval ne samo po tujini, ampak tudi po domovini in spoznaval narod in njegov značaj; tako pa je spoznal tudi narodove napake, kakor njegove kreposti. Uvidevši, da hrvatski narod še ni zrel za resne nauke in strogo znanost, ampak da mu je treba najprej nečesa, s čemer bi se malo poživil, zabaval in, kar je glavna stvar, dobil veselje za čitanje hrvatskih knjig, pričel je najprej prirejati po nekoliko izvirne, po nekoliko prevedene pripovedke in potopise za tedaj izhajajoči »Neven«, a ko je prenehal ta izhajati, za »Vienac«. Hrvatski narod je čital zelo rad njegove leposlovne proizvode, vendar nedoseženih zaslug si je pridobil s tem, da je postavil, kakor tudi sam pravi, umetno hrvatsko pesništvo na znanstveno stališče. Razprave te vrste so: »Hrvatsko stihotvorstvo« l. 1864, »O hrvatskem hexametri« (Književnik I., l. 1864), »Još nješto o hrvatskem stihotvorstvu« (Knjiž. II., 1865), »Najnoviji pojavi našega pjesništva« (Knjiž. II., 1865), »Nješto o pjesničtvu hrvatskom« (R. XV. 19) itd.

(Konec.)

Nekoliko drobtinic iz Cigaretovnega življenja.

(Spisal J. N.)

Šotém ko sva se bila leta 1848 v Ljubljani seznanila s tedanjim urednikom »Sloveniji«, vrlim Cigaretom Matejem ali »Matevzem« (kakor so ga po navadi zvali starejši prijatelji), hodila sva se skupaj šetat zdaj na Rožnik,

zdaj v Šiško itd. Nekega dne, ko sva se razgovarjala o naši »dvojini«¹⁾, pravil mi

¹⁾ Pa ondaj Slovencem ni še rabila ta beseda. Morda sem bil uprav jaz kriv, da je velezaslužni Ant. Janežič pozneje v svojo slovnico druge izdaje (l. 1863) — po Daničičevi knjigi

poštenosti, vselej pa zeló udane slabim željam: s takimi ljudmi se nikakor ne pečajo na tak način angelji, njim gotovo niso pokorni. Pač pa kaže vse, da je le hudobni duh rad v taki družbi.

Če spiritisti ugovarjajo, da s tako sodbo se ne sklada toliko neumnih in bedastih izrekov, toliko protislovij, toliko stvari, ki so za las podobne delovanju posrednikov samih, kajti hudobni duhovi bi vendar morali imeti več znanja, več samostojnosti itd.: ne more ta ugovor omajati naše sodbe, ker hudobni duhovi so pač tudi v spiritiških shodih hudobni, in tako delajo z namenom, da bi lože ljudi zavedli v zmote in pregrehe. Napačne misli pa izražajo ti duhovi celó o takih stvareh, katere bi morali vedeti n. pr. o večnosti itd., ako bi bili res duše pokojnikov. Spiritisti imajo pač izgovor pri rokah, češ, to so duše zabitih in neukih ljudij. Res čudno, da bi prav bedaki imeli največ dela in veljave v spiritizmu, da bi ti neumneži mogli in hoteli celo človeštvo rešiti. Vidite, koliko zmôt, koliko protislovij v spiritiških zagovorih!

4. Zgodovina nam spričuje, da so se hudobni duhovi javili po raznih načinih na svetu. Proročišča (oracula) v starem veku, razni nenavadni pojavi, o katerih ne moremo tu govoriti obširnejše, pojavi, ki se nam kažejo v vseh časih, tudi dandanes: vse to se mora privedati

in prištevati nadčloveškemu zlobnemu bitju.

5. Razodenje božje v sv. pismu povsem potrjuje, da morejo zli duhovi take pojave učinjati, kakoršni se vidijo v spiritizmu.

6. Sv. cerkev, ki uči božji nauk nezmotljivo, obsodila je spiritizem, ker je veri nasproten, ima slabe posledice in kriva načela. Več škofov je prepovedalo svojim vernikom spiritizem, Rim je postavil spise Alan-Kardec-ove na indeks, to je, prepovedal je pod hudo kaznijo jih rabiti, in enciklika iz l. 1856, govoreča o magnetizmu, obsoja tudi spiritizem. Zato ne more noben katoličan brez greha obiskavati spiritiških sej in tu klicati duhove ali poslušati njih razodetja.

Tako smo ob kratkem — obširnejše govoriti ni dopuščal prostor — utrdili svojo sodbo, da je spiritizem delo hudobnih duhov, in s tem končamo svoje razkazovanje. Oklenimo se resnice, ki nam prodira iz solnčnih krogov vere in pameti, pustimo pa mračne sence spiritizma! »Jaz sem luč«, pravi naš božji učitelj; ta luč razsvetljuje celi svet. Spiritizem pa je delo teme — to smo spoznali popolnoma, delo sovražnika človeškega in božjega. Ali ni čudno, da v dōbi materijališki — dviga svojo glavo spiritizem? Katoliška cerkev zavrača oba — kajti oba sta napačna —, ker njej ni mar za drugo, kot za resnico.

Adolfo Veber-Tkalčević.

(Črtice. Sestavil Stj. Zagorac.)

(Konec.)

Menili smo že, da je Veber deloval za hrvatsko leposlovje in pisal za leposlovne liste. To delovanje si moramo ogledati natančneje, ker le tako moremo Veberja popolnoma spoznati.

Kdo se ne spominja njegovega spisa »Djački dobrotvor«, kateri se je mladini tako globoko vtisnil v dušo? Pre-

glejte samo »Vienac« (da ne opisujem še posebej njegovega delovanja v »Neven-u« in drugodi) od začetka skozi celih dvajset let: ni ga niti enega letnika, v katerem ne bi našli Veberjevih spisov, bodisi izvirnih, bodisi od njega preloženih. Ves čas svoje težke bolezni je bil priden sotrudnik »Vienčev«. Zadnje

njegovo važnejše delo te vrste je bil v lanskem tečaju tiskani prekrasni roman »Razsipnice«, prevod iz španskega.

Izmed izvirnih njegovih del so na najboljšem glasu njegovi potopisi. Njemu edinemu gré hvala, da se je pričelo bolj skrbeti za hrvatsko potopisno slovstvo, v katerem je bil on prvak. To vejo lepe književnosti je Veber pričel negovati že precej iz početka, tako, da imamo od njega že l. 1846 »Putopis po Slavoniji i Hrvatskoj«. Kakih deset let pozneje, namreč l. 1857 je izšel njegov izvrstni potopis: »Put na Plitvice«, kateri je doživel tudi drugo izdajo, kar je pri Hrvatih redko. Ko postane ravnatelj zagrebske gimnazije, razvije se njegovo plodovito delovanje ne le po gimnaziji, temveč tudi po književnosti. V to dōbo spadajo njegovi »Listovi o Italiji« (l. 1861), v katerih predočuje in ocenjuje z redko spretnostjo in bistrostjo vse ono, kar je doživel, videl in občutil na svojem potu. Tu vpleta in predočuje na dosedaj nepoznan način hrvatske razmere in jih primerja z italijanskimi. Ako se človek nekaj globlje zamisli v te liste, da dobi njih jedro, mora se čuditi tej mnogostranosti in temeljitosti njegovega znanja, akoravno se mu je očitalo, da ni v njih enote. Tu naj omenjam dalje, da je v »Matici hrv.« izšel »Put u Carigrad«, knjiga, katero je kritika obsula s hvalo, — pa je tudi večinoma že razprodana, tako, da se težko more še dobiti — in to je znak, da se je Veber znal priljubiti hrvatskemu narodu. Omenjam še tu, ker spada v to stroko, njegov izvrstni prevod de Amicisovega »Carigrada«. A. Veberjev »Carigrad« je resničnejši od Amicisovega, prost je one pretiranosti in prevelike domišljije, ki se nahaja v izvirniku. — V dōbo njegovega učiteljevanja spadajo njegovi spisi o hrvatskem jeziku, zlasti o hrvatskem stihotvorstvu, po ka-

terih si ni pridobil majhnih zaslug. Bil je znan kot prvak tako zvane »zagrebačke škole«, ki se je borila za etimologijski pravopis proti sedaj vedno veljavnejši fonetiki. Veber je bil steber onih, ki so zahtevali ta način pisanja, kateri se je rabil dotodaj v šolah, in samo njegova zasluga je, da ni bil že prej popuščen.

Njegov jezik je bil najpravilnejši in najglajši. Spise, tičoče se hrvatskega jezika, je objavljial razun čitank in slovnice večinoma v »Rad-u«, znanstvenem organu jugoslovanske akademije. Izmed njih omenjamo poleg že imenovanih samo nekatere, kakor: »O vremenih u hrvatsko-srbskom jeziku« (Rad II. 49), »o slogu hrvatskom« (R. VIII. 105), »o pridavniku« (XIV. 1), »o zaimenu« (XXII. 24), »o glagolju« (XXII.), »o naravi hrvatske izreke« (XXVIII. 183) itd. O istem času, ko se je toliko trudil s prirejevanjem hrvatskega jezika, delal je tudi na polju hrvatskega stihotvorstva, katero ni imelo do tedaj nikakih pravil, nikake znanstvene podlage. Pravil, katera je Veber postavil, poprijemali so se nekoliko njegovi nasledniki in mnogi hrvatski pesniki (n. pr. Preradović, Šenoa i. dr.), — a vendar niso vsprejeli vseh njegovih pravil, niti odobrili vseh njegovih trditev.

Kot pravi šolnik je si pridobil zaslug, ker je podal prvi hrvatski mladini sestavni slovnici hrvatskega in latinskega jezika. Latinska slovnica je bila izdana prvokrat l. 1853, pozneje zopet 1872 in 1877, hrvatska slovnica je zagledala dan 1869. A razun tega omenjam tudi: »Čitanka hrvatska za male gimnazije« 1852, »Čitanka latinska za II. gimn. razred« leta 1853, »Čitanka hrvatska za III. in IV. razred« 1867 in 1862, »Zemljopis avstrijske carevine za male gimnazije« i. dr.

Od Veberja imamo tudi bogoslovna dela, med katera spadajo že omenjene

»Korizmene propovedi« (1875), potem precej pridig in bogoslovnih razprav raztresenih po »Katoliškem propovedniku« in ponajveč v »Katoliškem listu« — vsi ti članki bodo zbrani v eno celoto in potem v skupnih njegovih delih tiskani, o katerih izpregovorim takoj. Vredno je omeniti še nekatera njegova akademična in filozofična dela (tiskana največ v »Radu«), med katera spadajo tudi njegove književne kritike, ocene in studije, ki so raztresene po raznih listih. Od teh del omenjam najprej »Vjekopis Frana Kurelca« (R. XXIX. 160), ki služi za vzor životopisa. Tu je namreč Veber zbral vse, karkoli je vedel o pokojnem Franu Kurelcu, in ga v vseh razmerah popolnoma opisal.

Za temi sledé: »Obrana nekoliko tobožnjih barbarizama« (XXIX. 145); »Stiepan Ljubiša kao pisac« (književna oznana, R. LIX. 186); »posveta stolne crkve djakovačke« (R. LXXIV. 192) itd. Za tem »korist i način predavanja latinskih klasika« (1852); »prevodi klasika latinskih« (1860); »ustroj hrvatskog jezika« (1856) itd. H koncu omenjam še strogo filozofično razpravo »o istini« (Rad LXXXV. 1. dio), dasi je še mnogo drugih ocen in razprav.

Veber je bil izvoljen za akademika že l. 1866, bil je veren sotrudnik do svoje smrti in je, kakor smo videli, z marsikaterim izvrstnim proizvodom okrasil »Rad«.

Nahaja se še mnogo drugih del Veberjevih, osobito prevodov, kakor posebno »Junakinja Mila« (1862), »Iridion« Krašinskega (1865), a posebno je spomina vreden še prevod Adam-Mickieviczega »Konrad-Vallenrod«-a (v Zagrebu 1866, preveden v desetereh). Ostalih manj važnih prevodov, raztresenih po raznih leposlovnih časopisih, nisem tukaj omenil, ker nisem hotel spisati obsirnega životopisa, tem manje, ker čujem, da

pripravlja g. J. obsirno biografijo Veberjevo za »Vienac«. Omenil sem samo, kar je bilo treba omeniti, da tudi Slovenci spoznajo in vedó ceniti tega redkega moža-duhovnika. Napisal si je pa Veber i sam svoj životopis, ki se nahaja na prvem mestu izdanja »Djela Ad. Vebera«, katero izdanje se ravno sedaj tiska v dionički tiskarni v Zagrebu. V tem izdanju so zbrana vsa dela pokojnikova, kakor jih je sam pripravil in za tisek priredil, a štiri knjige že tudi uredil, razdelivši jih na stroke, kakor: bogoslovna dela — obsegajo vse njegove pridige in bogoslovne spise itd., za tem zabavna, filozofična dela, potopise, prevode itd. Počenši od pete knjige nadaljno urejevanje je izročil še v življenju profesorju Cvetku Rubetiću, ki je tudi izvrševatelj njegove oporoke. A škoda, da se bode to izdanje, v katero bode zbral g. Rubetić vsa njegova dela in prevode, v kolikor bodo pristopna in katera bodo obsegala mnogo knjig, tiskalo po izrečni pokojnikovi želji le v dvajset iztisih. Ti se bodo podelili, kakor se razume, le nekaterim zavodom in knjižnicam. Med drugimi bode dobila tudi »Matica Slovenska« en iztis skupnih njegovih del, ker je naročil Veber to v oporoki. To izdanje bode ostalo kakor kaka skrivnost za širše občinstvo.

To so glavne črtice iz življenja in delovanja pokojnikovega, ki si je neumrljivih zaslug pridobil za prosveto hrvatskega naroda, čegar ime je z zlatimi črkami zapisano v zgodovini narodnega napredka. Pa tudi ob smrti je spričal svojo ljubezen in požrtvovanje do naroda s tem, da je zapustil človekoljubnim in znanstvenim zavodom znatne svote. Podelil je vsega skupaj do 40.000 gld. in pridobil si s tem po smrti dičen naslov »dobrotnika hrvatskega«. Neumrljiv mu spomin!

